

Realizacja polityki otwartego dostępu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 2023 r.

RAPORT 2024

DR TOMASZ JANUS

UNIWERSYTET KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO W WARSZAWIE

DZIAŁ ROZWOJU NAUKI

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	2
Działania realizowane w UKSW.....	3
Otwarty dostęp w publikacjach.....	6
Zalecenia na 2024 r.	8
Załączniki	9

Przedstawiany raport jest trzecim, który został przygotowany w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie zgodnie z § 2 ust. 6. Decyzji Nr 122/2021 Rektora Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 5 października 2021 r. w sprawie powołania Koordynatora ds. Otwartego Sytemu Nauki na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie¹.

W raporcie za 2021 r. wyjaśniono w sposób syntetyczny zagadnienie otwartej nauki i szerzej otwartego dostępu. Wykazano także jak do obu kwestii podchodzą zarówno międzynarodowe, jak i krajowe instytucje finansujące badania naukowe. Zwrócono także uwagę na obowiązujące lub będące w formie przygotowania przepisy prawne dotyczące otwartego dostępu.

W raporcie za 2022 r. przedstawiono działania, które w ówczesnym roku były podjęte w UKSW w celu zwiększenia wpływu otwartej nauki na środowisko Uczelni. W obecnym raporcie skupiono się także na wykazaniu działań związanych z otwartą nauką zrealizowanych w UKSW w 2023 r. oraz działań, które są planowane do realizacji w najbliższym czasie.

¹ Patrz: *Decyzja Nr 122/2021 Rektora Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 5 października 2021 r. w sprawie powołania Koordynatora ds. Otwartego Sytemu Nauki na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.* <https://monitor.uksw.edu.pl/docs/6178> (dostęp na dzień: 27.03.2024 r.)

Od czasu przedstawienia raportu za 2022 r.² w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie realizowane były następujące działania związane z otwartym dostępem:

1. Dalsze prace nad propozycją treści Instytucjonalnej polityki otwartości w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Propozycja dokumentu, która wypracowana została w IV kwartale 2022 r., jest przedmiotem dalszych analiz i uzgodnień. Ich efektem winno być sfinalizowanie prac i wprowadzenie końcowego dokumentu w 2024 r.

2. Uwzględnienie otwartości publikacji naukowych w przypadku finansowania ich wydania ze środków UKSW.

W celu ułatwienia realizacji obowiązków wskazanych w § 19³ Zarządzenia Nr 46/2023 Rektora Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 20 września 2023 r. w sprawie zasad wnioskowania i rozliczania projektów badawczych finansowanych z subwencji na badania naukowe i prace rozwojowe, Decyzją Nr 1/2024 Prorektora ds. Nauki i Współpracy Międzynarodowej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 9 stycznia 2024 r. wprowadzone zostały wzory dokumentów, które muszą być wykorzystywane przez osoby realizujące aktywności naukowe, o których mowa w § 19 Zarządzenia Nr 46/2023.

² Patrz: Realizacja polityki otwartego dostępu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 2022 r. https://bbn.uksw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/14/2023/03/raport_Realizacja_polityki_otwartego_dostepu_w_Uniwersytecie_Kardynała_Stefana_Wyszynskiego_w_Warszawie_w_2022_r.pdf (dostęp na dzień 27.03.2024 r.)

³ § 19.

1. Wydanie publikacji naukowych odbywa się w Wydawnictwie Naukowym UKSW z zachowaniem przepisów aktów prawa wewnętrznego UKSW dotyczących Wydawnictwa Naukowego UKSW. W szczególnych i uzasadnionych przypadkach prorektor może wydać zgodę na wydanie publikacji naukowej w wydawnictwie innym niż Wydawnictwo UKSW znajdującym się na liście ministerstwa, o ile lista taka jest prowadzona.
2. Publikacje artykułów naukowych w zewnętrznych czasopismach naukowych, które pociągają za sobą zobowiązania finansowe dla UKSW wymagają uprzedniej zgody prorektora.

Jednym z kryterium, które brane jest pod uwagę w przypadku wydawania publikacji książkowej⁴ lub artykułu naukowego⁵ jest licencja, na której wydane będzie zaplanowane dzieło.

3. Organizowanie przez Biuro ds. Badan Naukowych szkoleń dla pracowników i doktorantów UKSW z zarządzania danymi badawczymi.

Szkolenia organizowane są cyklicznie⁶, a udział w nich jest bezpłatny. Celem szkoleń jest przekazanie wiedzy dotyczącej zarządzania danymi badawczymi oraz wypracowanie u doktorantów i pracowników Uczelni praktycznych umiejętności związanych z danymi badawczymi i otwartym dostępem.

Wiosną 2023 r. zorganizowane było szkolenie w formule on-line otwarte dla wszystkich chętnych. Jesienią 2023 r. – po analizie dotychczasowych edycji szkolenia – spotkania odbywały się w ramach jednego wydziału lub instytutu i były precyzyjniej dopasowane do potrzeb naukowców z poszczególnych dyscyplin, dziedzin nauki.

4. Udział przedstawiciela Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w prekonsultacjach dokumentu pn. „Polityka otwartego dostępu do danych badawczych” na potrzeby Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Załącznik 1).

Na przełomie listopada i grudnia 2023 r. przedstawiciel Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w odpowiedzi na pismo z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, przygotował uwagi w ramach prekonsultacji do dokumentu pn. „Polityka otwartego dostępu do danych badawczych”. Przygotowywany projekt dokumentu koncentruje się na zestawie działań w zakresie budowania kompetencji, procedur i infrastruktur dla otwierania danych badawczych w polskim ekosystemie badań.

⁴ Załącznik Nr 1 do Decyzji Nr 1/2024 Prorektora ds. Nauki i Współpracy Międzynarodowej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 9 stycznia 2024 r. patrz: <https://monitor.uksw.edu.pl/docs/download/e7041316ac5d747306c3acd251dd514b> (dostęp na dzień 28.03.2024 r.)

⁵ Załącznik Nr 2 do Decyzji Nr 1/2024 Prorektora ds. Nauki i Współpracy Międzynarodowej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 9 stycznia 2024 r. patrz: <https://monitor.uksw.edu.pl/docs/download/3ca1492b6fc830aef4a70cc5e4df9f19> (dostęp na dzień 28.03.2024 r.)

⁶ Patrz: <https://bbn.uksw.edu.pl/zarzadzanie-danymi-badawczymi-bezplatny-kurs-edycja-wiosna-2023/> (dostęp na dzień 28.03.2024 r.).

5. Realizacja obowiązków związanych z otwartym dostępem, narzucanych przez zewnętrzne instytucje finansujące badania naukowe.

Stosując się do zapisów umów na finansowanie i realizację badań naukowych zawartych z m.in. Narodowym Centrum Nauki i Ministerstwem Edukacji i Nauki, wyniki realizowanych grantów publikowane są w otwartym dostępie. Gdy wymagają tego umowy – publikacje przekazywane są także do wskazanych repozytoriów (np. POLONA).

6. Prace nad oficjalnym wprowadzeniem tzw. Polityki Open Access Wydawnictwa Naukowego UKSW.

Jak wskazywano w raporcie „Realizacja polityki otwartego dostępu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 2023 r.”, czasopisma naukowe wydawane w UKSW dostępne są w otwartym dostępie⁷. Jest to efektem respektowania przez redakcje czasopism tzw. Polityki Open Access Wydawnictwa Naukowego UKSW. Polityka ta nie została jednak dotychczas oficjalnie wprowadzona i jej stosowanie oparte jest o dżentelmeńską umowę redakcji poszczególnych czasopism naukowych.

W 2023 r. prowadzone były prace nad nowelizacją Zarządzenia Rektora UKSW w sprawie zasad prowadzenia działalności wydawniczej, w tym wymagań dotyczących wydawania czasopism naukowych w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jednym z założeń trwających prac jest wprowadzenie zasady, zgodnie z którą czasopisma naukowe wydawane w UKSW wydawane są zgodnie z Polityką Open Access Wydawnictwa. Treść przywołanej Polityki stanowić będzie zaś załącznik do zarządzenia. Zarządzenie planowane jest do opublikowania w 2024 r.

⁷ Realizacja polityki otwartego dostępu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 2023 r., s. 5.

W raportach za 2021 r.⁸ i 2022 r.⁹ wykazano, że politykę otwartego dostępu przyjęły niemal wszystkie czasopisma naukowe wydawane przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Przytłaczająca większość publikowanych w nich artykułów naukowych jest więc dostępna w otwartym dostępie.

Pewne światło na procentowy odsetek publikacji naukowych afiliowanych do UKSW i wydawanych w otwartym dostępie dostarczają dane zgromadzone w bazach danych.

Zgodnie z danymi w Polskiej Bibliografii Naukowej (<https://pbn.nauka.gov.pl/>) publikacje w otwartym dostępie osób związanych z UKSW stanowiły następujący odsetek wszystkich publikacji.

- 2020 – 29%;
- 2021 – 32%;
- 2022 – 30%;
- 2023 – 39%.

Dane z prowadzonej w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie Bazie Wiedzy UKSW (<https://bazawiedzy.uksw.edu.pl/>) wskazują zaś, że publikacje w otwartym dostępie stanowiły ok. 22,23% wszystkich publikacji zgromadzonych w Bazie Wiedzy (3 170 z 14 258)¹⁰. Dla porównania w 2022 r. publikacje w otwartym dostępie stanowiły ok. 17,13% wszystkich publikacji (1 733 z 10 113)¹¹.

W tabeli i na wykresie poniżej przedstawiono dane dotyczące publikacji naukowych zgromadzonych w Bazie Wiedzy UKSW z podziałem na poszczególne lata i ze wskazaniem procentowego udziału publikacji w otwartym dostępie wśród wszystkich publikacji. W związku z faktem, że zgodnie z Zarządzeniem Nr 41/2023 Rektora Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 24 lipca 2023 r. w sprawie rejestracji dorobku

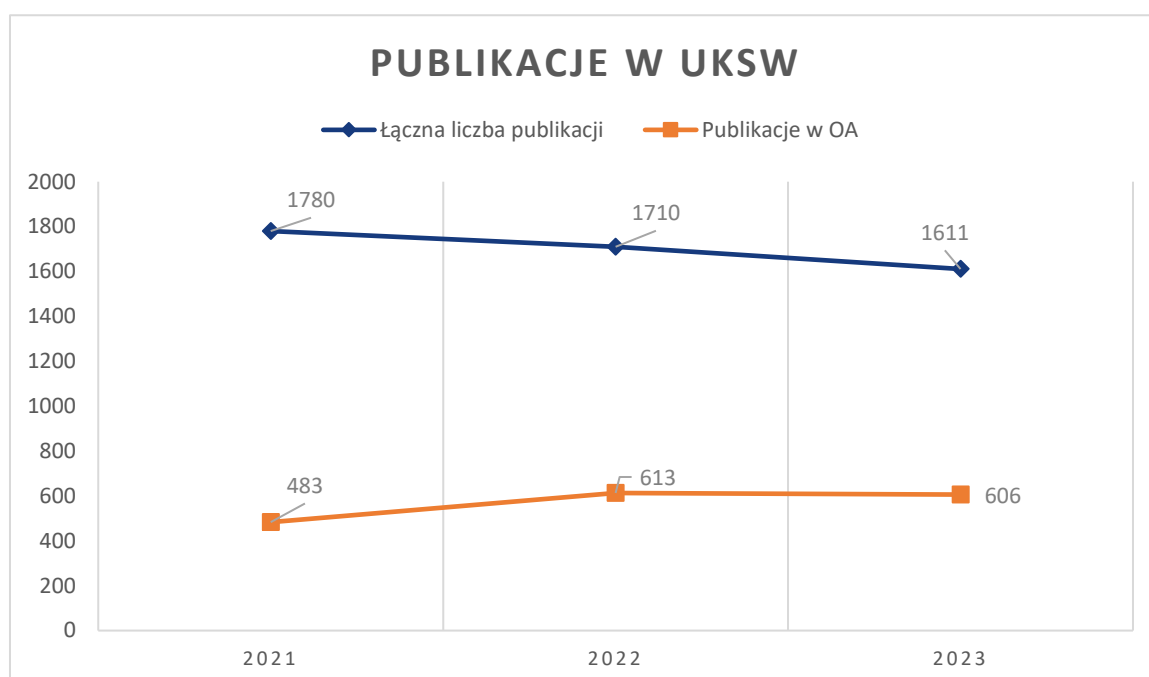
⁸ Realizacja polityki otwartego dostępu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 2021 r. dz. cyt.

⁹ Realizacja polityki otwartego dostępu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 2022 r. dz. cyt.

¹⁰ Stan na dzień 25.03.2024 r.

¹¹ Realizacja polityki otwartego dostępu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w 2022 r., s. 5.

publikacyjnego przez nauczycieli akademickich oraz doktorantów odbywających kształcenie w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz obowiązku posiadania elektronicznego identyfikatora naukowca zgodnego z międzynarodowymi standardami autorów publikacji ORCID (Open Research Contributor ID)¹² Baza Wiedzy stanowi obowiązkowe miejsce gromadzenia informacji o dorobku naukowych osób związanych z UKSW, posiada ona najpełniejsze i najbardziej aktualne dane o publikacjach naukowych afiliowanych do UKSW.

Rysunek 1: Publikacje naukowe w UKSW (źródło: Baza Wiedzy UKSW)

Rok publikacji	Łączna liczba publikacji	Publikacje w OA	Odsetek publikacji w OA
2021	1780	483	27,13%
2022	1710	613	35,85%
2023	1611	606	37,62%

Tabela 1: Publikacje naukowe w UKSW (źródło: Baza Wiedzy UKSW)

¹² Patrz: <https://monitor.uksw.edu.pl/docs/7160> (dostęp na dzień 28.03.2024 r.).

Przedstawione powyżej informacje, pozwalają na stwierdzenie, że w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie podejmowanych jest wiele działań i aktywności mających na celu upowszechnienie idei otwartego dostępu. Mimo to publikacje wydawane w takim trybie stanowią nadal mniejszość prac naukowców UKSW. Zaobserwować można jednak, że z roku na rok rośnie odsetek publikacji w otwartym dostępie i w 2023 r. zbliżył się on do 40%. Wynik ten – bez formalnego wymogu publikacji w otwartym dostępie – można traktować jako dobry prognostyk przed wprowadzeniem instytucjonalnej polityki otwartego dostępu. U końca I kwartału 2024 r. można przypuszczać, że wymóg otwartości publikacji nie będzie napotykał na tak duży opór ze strony naukowców, jak mogło się wydawać.

Opóźnienie we wprowadzeniu instytucjonalnej polityki otwartego dostępu w UKSW, paradoksalnie może okazać się szansą dla jej ostatecznej zawartości. Przybierający na aktywności ruch mający na celu otwarcie nie tylko samych publikacji, ale także wytworzonych w ramach prowadzonych badań tzw. danych badawczych, powinien znaleźć swoje odzwierciedlenie w przepisach rzeczowej polityki. Z coraz większą pewnością można bowiem przewidywać, że w nieodległej już przyszłości wszystkie dane badawcze, które powstały w ramach badań naukowych finansowanych ze środków publicznych, będą musiały być udostępniane w otwartym dostępie.

To rodzi jednak kolejne wyzwania. Uczelnia będzie musiała zapewnić nie tylko miejsce – repozytorium publikacji – do udostępniania publikacji, ale także miejsce do udostępniania danych. To może zaś oznaczać duże koszty, których pokrycie będzie wyzwaniem finansowym dla UKSW.

- **Załącznik 1** – Uwagi przekazane z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach prekonsultacji do dokumentu pn. „Polityka otwartego dostępu do danych badawczych”.